

Pregledni rad.

Nadnevak slanja rada na recenziju: 10. srpnja 2016.

Nadnevak prihvaćanja rada za objavu: 18. rujna 2016.

ZNANSTVENIK I SVEUČILIŠNI PROFESOR DR. SC. JOŽE LIPNIK – ISTRAŽIVAČ I PROMICATELJ RECEPCIJE HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U SLOVENIJI

**(u prigodi 40. obljetnice stručne i znanstvene
suradnje: 1976. – 2016.)¹**

**Vlado Pandžić
Filozofski fakultet
Zagreb**

Sažetak: U uvodu su predstavljeni podatci o poslijediplomskom studiju Jože Lipnika,² njegovu magisteriju i doktoratu, ukratko kao lektoru i profesoru slovenskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, njegovim prijevodima na slovenski, sudjelovanju i suradnji u znanstvenim istraživanjima. Sukladno temi

¹ Nakon što je završen ovaj tekst koji je Uredništvo časopisa *Hrvatski* odlučilo objaviti u dvo-broju (2017., 1-2), gospodin prof. dr. sc. Marko Jesenšek, dugogodišnji dekan, prorektor i predstojnik Odjela za slavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mariboru, zamolio je prilog za zbornik koji će biti posvećen njihovu umirovljenom profesoru dr. sc. Joži Lipniku za 80. obljetnicu života. Nakon vijećanja, imajući na umu petnaestogodišnje Lipnikove velike zasluge u uređivanju našega časopisa i njegovu četrdesetogodišnju stručnu i znanstvenu suradnju s glavnim urednikom (autorom ovoga preglednog rada) te vrhunsko i prijateljsko promicanje hrvatskoga jezika i književnosti u susjednoj i prijateljskoj Sloveniji, Uredništvo se usuglasilo o ustupanju prilagođenog teksta (djelomice prevedenog na slovenski) pod naslovom „Doprinosi prof. dr. sc. Jože Lipnika istraživanju recepcije hrvatske književnosti u Sloveniji” za objavu u tom zborniku (knjizi), a ishodišni tekst „Znanstvenik i sveučilišni profesor dr. sc. Jože Lipnik – istraživač i promicatelj recepcije hrvatske književnosti u Sloveniji” ostavlja našem časopisu u skladu s prijašnjom odlukom. U najljepšoj zahvalnosti štovanom profesoru Joži Lipniku Uredništvo nije moglo zaobići te dvije časne obljetnice iako se time pomalo narušava načelo o neprihvatljivosti objavljivanja istoga ili sličnoga preglednog rada u dvjema tiskovinama. Ipak, riječ je o časopisu (na hrvatskome jeziku) i zborniku (knjizi uglavnom na slovenskom jeziku), ali i o znanstveniku i sveučilišnom profesoru koji zaslužuje iskazivanje zahvalnosti od istog autora u dvjema državama kojima je itekako važan njegov znanstveni rad, stoga se može razumjeti i odobriti takvo objavljivanje.

² Njegovo pravo, kršteno ime je Jožef. Međutim, nakon što se prvi put (1975.) predstavio kao Jože, u narednih četrdeset godina tako je imenovan u Hrvatskoj.

osobita je pozornost posvećena njegovim znanstvenim radovima koji su rezultat istraživanja recepcije hrvatske književnosti u Sloveniji: *Tin Ujević kod Slovenaca, Vlado Gotovac i Slovenci, Jure Kaštelan i Slovenci te Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954–2008)*.

Ključne riječi: Jože Lipnik, magisterij, doktorat, stručna i znanstvena suradnja, Tin Ujević, Vlado Gotovac, Jure Kaštelan, Antun Branko Šimić.

UVOD

Iznimno cijenjenoga i štovanoga gospodina znanstvenika i profesora dr. sc. Jožu Lipnika upoznao sam na prvom seminaru Poslijediplomskog studija metodike jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u akademskoj godini 1975./1976. na kojem su studirali profesori različitih jezika i književnosti iz svih tadašnjih jugoslavenskih republika i pokrajina. Tijekom studija razvili smo prijateljsku i usustavljenu stručnu te znanstvenu suradnju, ali i planirali te osmišljavali različite istraživačke projekte. U tome se Jože Lipnik itekako isticao, a posebno je imponirao njegov radni optimizam, motiviranost i duhovitost. Teorijske spoznaje sustavno smo primjenjivali u hrvatskim i slovenskim osnovnim i srednjim školama te pedagoškim akademijama.³

Njegov magistarski rad *Funkcionalnost tihoga čitanja u osnovnoj školi* (1981.)⁴ bio je značajan znanstveni doprinos istraživanju svrhovitosti takvog čitanja, njegovu metodičkom programiranju i nastavnom ostvarivanju u razrednoj nastavi,⁵ stoga je izazvao posebnu pozornost nastavnika razredne nastave te hrvatskoga i slovenskog jezika u Hrvatskoj i Sloveniji. Mr. sc. Jožu Lipnika često su pozivali na seminare za na-

³ Radeći u Osnovnoj školi Mihovila Pavleka Miškine u Zagrebu, često sam ugošćavao kolegu Lipnika koji je znatiželjno pratio moju nastavu hrvatskoga jezika i književnosti u siječnju i veljači 1976. Potaknuo je zatim svoju kolegicu profesoricu Veru Zupančič-Vujasinović s Pedagoške akademije u Mariboru, predavačicu metodike nastave jezika, da me zamoli u ožujku 1976. za suradnju (održavanje tzv. „uzornih nastavnih sati” za svoje studentice i studente!). Dvodila ih je u Zagreb od 1976. do 1984. iako sam se u lipnju 1977. zaposlio kao asistent na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Naime, ravnatelj te škole prof. Nikola Lijović nudio je veliku učionicu za vježbaonicu, a za vrijeme odmora priređivao je svečane objede za slovenske goste. Nerijetko su na te nastavne sate školske interpretacije hrvatskih (katkada i slovenskih) književnih djela te hrvatskoga i slovenskoga jezika dolazili i moji studenti s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Gostovanja su zaokruživana sustavnim raščlambama nastavnih sati i učeničkim krasnoslovom hrvatskih i slovenskih pjesama.

⁴ Jože Lipnik, *Funkcionalnost tihoga čitanja u osnovnoj školi* (magistarski rad), Filozofski fakultet, Zagreb, 1981.

⁵ Mentor mu je bio prof. dr. sc. Dragutin Rosandić.

stavnike razredne nastave na kojima je elokventno i sugestivno (često i duhovito!) objašnjavao rezultate svojih znanstvenih istraživanja.

Ponovila se slična pozornost kada je 1989. obranio doktorski rad *Metoda branja in dela z besedilom v osnovni šoli (Metoda čitanja i rada na tekstu u osnovnoj školi)*⁶ koji je napisan na slovenskom jeziku, što je onodobno doprinosilo hrvatsko-slovenskom razumijevanju i povezivanju na kulturnom području.⁷ Napisao je odličan doktorski rad: izvrsno koncipiran, konzistentan u opisu istraživanja i neprijepornom oblikovanju zaključaka.⁸ Utjecao je taj događaj na učenje slovenskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ali i hrvatskoga jezika na Pedagoškoj akademiji te zatim na novootvorenome Filozofskom fakultetu u Mariboru.⁹

Dr. sc. Jože Lipnik radio je vrlo uspješno dvije akademske godine kao lektor slovenskoga jezika na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Upamćen je kao vrlo uspješan profesor, osebujan i elokventan predavač, koji svrhovito motivira studentice i studente na učenje slovenskog jezika. Njegov specifični predavački stil te komunikacijska srdačnost vrlo su značajno utjecali na zanimanje za slovenski jezik u Zagrebu. Uzorno susretljiv i uvijek dobro raspoložen nesebično je pomagao u prevođenju sa slovenskoga na hrvatski i obratno kao izvrstan poznavatelj tih dvaju susjednih jezika.¹⁰ Stekao je kao izvrstan metodičar velik ugled među hrvatskim prosvjetnim djelatnicima, ali i zbog srdačnoga prijateljskog odnosa prema susjednome, potlačenome hrvatskom narodu i hrvatskom jeziku koji je ugrožavala srbizacija (sustavno razrađena strategija velikosrpske politike) u komunističkoj Jugoslaviji.

Tridesetak godina upoznavao je hrvatsku stručnu i znanstvenu javnost sa svojim istraživanjima nastave jezikâ, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja. Često je bio dragi gost profesor na Filozofskom

⁶ Jože Lipnik, *Metoda branja in dela z besedilom v osnovni šoli* (doktorski rad), Filozofski fakultet, Zagreb, 1989.

⁷ Mnoge su Slovenke i Slovenci u 1970-im i početkom 1980-ih bili na poslijediplomskim studijima u Zagrebu. Bilo im je bliže i praktičnije nego odlaziti na slične studije u Beograd. Budući da je velikosrpskoj politici u komunističkoj Jugoslaviji jako smetalo svako hrvatsko-slovensko približavanje, povezivanje ili prijateljstvo, neki su zagrebački studenti doživljavali neugodne „prigovore” u svojoj Sloveniji.

⁸ Mentor: prof. dr. sc. Dragutin Rosandić.

⁹ Tijekom nekoliko akademskih godina bio sam imenovan za nositelja triju kolegija na poslijediplomskom studiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mariboru. Ostala mi je ta suradnja u vrlo lijepoj, nezaboravnoj uspomeni.

¹⁰ Među ostalim, preveo je na slovenski Rosandićevu *Metodiku književnog odgoja i obrazovanja* pod naslovom *Metodika književne vzgoje* (Maribor, 1991.).

fakultetu u Zagrebu. Njegova su predavanja studenti pratili s velikom pozornošću. Znao je kao iskusan predavač i govornik katkada domišljato odstupiti od hrvatskoga standardnog jezika te svrhovito uključiti razgovorni jezik, hrvatske žargone ili hrvatska narječja. Dobivao je najljepše pohvale i najbolje ocjene za odličan izgovor hrvatskih glasova (osobito suglasnika: č, ć, dž i đ!) te hrvatskih naglasaka (posebice za uredan izgovor naglasnih cjelina!). „Opravdavao” je to svoje odlično znanje anegdotama i vicevima o boravku u Hercegovini na odsluženju obveznoga vojnog roka.

Sudjelovao je kao član stručnih povjerenstava za ocjenu i obranu mnogih magistarskih i doktorskih radova u Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Prilagođivao se bez iznimke predloženim rokovima obrana i drugih poslova, čak i kada je morao mijenjati svoju satnicu na Sveučilištu u Mariboru.

Jedan je od najradinijih članova Uredništva našega časopisa *Hrvatski* od njegova utemeljenja (2003.). S radošću je prihvatio svoju važnu i specifičnu ulogu u Uredništvu. Nije mu nikada bilo teško krenuti u zoru iz Rogaške Slatine te pomagati u uređivanju časopisa do kasne večeri u Zagrebu.

Nekoliko desetljeća pomnjivo je istraživao recepciju hrvatske književnosti u Sloveniji. Osobito je to sustavno radio sukladno dogovoru s Organizacijskim odborom Kijevskih književnih susreta koji su se od 2002. do 2011. održavali u Kijevu kraj Knina. U okviru te književne manifestacije pozivao sam ga kao voditelj međunarodnih stručnih i znanstvenih skupova o hrvatskim književnicima na predstavljanje rezultata najnovijih istraživanja. Stigao je i na Međunarodni znanstveni skup o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću u Drinovce (2008.), ali i drugdje, gdje god je bio pozvan. Na odmorima između predavanja redovito se brinuo za veselo raspoloženje među sudionicima prepričavajući „svježe kranjske” viceve.

* * *

U ovome tekstu koji je napisan u prigodi 40. obljetnice naše stručne i znanstvene suradnje (1976. – 2016.) pozornost osobito usmjerujem na prikaz, raščlambu i ocjenu njegovih doprinosa istraživanju recepcije književnoga djela četvorice hrvatskih književnika: Tina Ujevića, Vlade Gotovca, Jure Kaštelana i Antuna Branka Šimića.

TIN UJEVIĆ U SLOVENIJI

Sveuč. prof. dr. sc. Jože Lipnik stigao je dobro pripremljen na Međunarodni stručni i znanstveni skup na Petim kijevskim književnim susretima koji su bili posvećeni Tinu Ujeviću (Kijevo, 28. i 29. srpnja 2006.). Prije toga skupa (prema običaju) tiskan je poprilično opsežni peti broj *Zbornika radova i pjesama*, a uredili su ga: Stipan Matoš, Vlado Pandžić (*I. dio: Stručni i znanstveni radovi*)¹¹ i Miroslav Mićanović (*II. dio: Pjesme*).¹²

Glavna je teza Lipnikova teksta „Tin Ujević kod Slovenaca”¹³ da je „hrvatski pjesnik Augustin-Tin Ujević (Vrgorac, 5. srpnja 1891. – Zagreb, 12. veljače 1955.)” podugo „među Slovencima dobro poznat iako je malo njegovih djela prevedeno na slovenski”.¹⁴ Dometnuo je činjenicu kako se „u mnogim slovenskim knjižnicama” mogu uglavnom dobiti Ujevićeva izabrana djela na hrvatskome jeziku, ali ubrzo i pojasnio kako je prije tridesetak godina napravljen „odličan izbor Ujevićevih pjesama” koji je „objavljen 1975. u uglednoj zbirci *Lirika* kod najprestižnijega slovenskoga izdavača Mladinske knjige u Ljubljani kao 30. knjiga” te da je opsežan predgovor napisao hrvatski književnik Radoslav Dabo, a pjesme je uspješno preveo Tomaž Šalamun.¹⁵ Uslijedili su i jako važni podatci da su „najviše Ujevićevih pjesama na slovenski” uspješno „preveli Veno Taufer i Božo Vodusek, poprilično i Severin Šali”, a kao uspješan prevoditelj Ujevićevih pjesama osobito se „dokazao” i Ervin Fritz.¹⁶

Sugestivno je Lipnik napomenuo da su za stotu obljetnicu Tinova rođenja slovenski listovi *Delo* i *Večer* objavili izvrsne tekstove.¹⁷ Dok Cvijetič govori o „značajnom pjesniku” (*Delo*, 11. travnja 1991.), Gema Hafner, prema njegovu mišljenju, ne skriva svoje oduševljenje Tinovim pjesmama (*Večer*, 30. prosinca 1991.).¹⁸

¹¹ U prvom dijelu kijevskih zbornika objavljavani su stručni i znanstveni radovi koji su ukratko bili izloženi u okviru međunarodnih stručnih i znanstvenih skupova o hrvatskim književnicima na Kijevskim književnim susretima.

¹² Autori su pjesme čitali ili krasnoslovlili na kijevskim pozornicama.

¹³ Jože Lipnik, „Tin Ujević kod Slovenaca”, u: Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović (ur.), *Zbornik radova i pjesama. 5. kijevski književni susreti (Posvećeno Tinu Ujeviću)*, Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, 2006., str. 37. – 48.

¹⁴ U prvoj je bilješki naveo da su mnogi Slovenci mogli čitati Ujevićeve pjesme u izvorniku te „uživati u iznimnoj poeziji” jer su u školi učili hrvatski jezik (J. Lipnik, n. dj., str. 37.).

¹⁵ Isto, str. 37.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

Koncizno je apostrofirao časopis *Razgledi* u kojem je 1995. objavljen Ujevićev sonet *Hrvatskim mučenicima* (u prijevodu Ervina Fritza) kojim je najavljeno slovensko izdanje Stamaćeve i Sanaderove „antologije hrvatske ratne lirike pod naslovom *U ovom strašnom času*” koja je privukla „veliku pozornost slovenskoga čitateljstva” u završnici Domovinskog rata u Hrvatskoj.¹⁹ Izdvojio je također vrlo zanimljivi diplomski rad *Hrvaška književnost 20. stoljetja na primeru poezije Tina Ujevića: stilistična analiza zbirke „Lelek sebra”* koji je napisala Eva Duša Staničić na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani (2006.).²⁰

Najviše je pozornosti Lipnik poklonio recepciji Ujevićeva književnog djela u školi pa je došao do zaključka da „repcija Ujevićeva književnoga djela u suvremenim slovenskim školama gotovo da i nije prisutna” od 1991. do 2006.²¹ Potkrijepio je tvrdnje i navodima iz doktorskoga rada Petre Kodre koja nije „susrela ime Ujević” u planovima i programima te udžbenicima za osnovne škole i niže gimnazije u razdoblju od 1991. do 2006.²²

Vraćajući se u doba kada je Slovenija bila u sastavu SFRJ-a, ustanovio je da Ujevićevih djela nije bilo ni „u Izvedbenome godišnjem planu nastavne građe za 'srpskohrvatski jezik' – kako se u Sloveniji neprikladno (uostalom kao i u nekim drugim bivšim jugoslavenskim republikama) nazivao hrvatski jezik”, tj. ni „u 5., 6., 7. i 8. razredu osnovne škole u školskoj godini 1974./1975.”²³ Sugestivno je u bilješci komentirao da mu je poznato kako u istoj školskoj godini „ni u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj nije bilo Ujevićevih pjesama” jer su ih mnogi smatrali „preteškima za osnovnoškolce”, ali zasigurno su „postojali i neki drugi razlozi”.²⁴ Izrijekom je istaknuo da su „u svim republičkim nastavnim programima na području bivše države Jugoslavije postojale (...) kakve-takve obvezatne nastavne jezgre koje su sadržale istaknuta književna imena što su ih predlagala pojedina republička povjerenstva, a Tina Ujevića, velikoga hrvatskoga pjesnika, 'zaboravljali' su očito i njegovi Hrvati”.²⁵

¹⁹ Isto, str. 37. – 38.

²⁰ Isto, str. 38.

²¹ Isto.

²² Isto.

²³ Isto.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

„Nasuprot osnovnoškolskim programima”, Lipnik je na temelju anketa starijih profesora književnosti zaključio da je „Tin Ujević bio zastupljen u gimnazijama i nekadašnjem usmjerenom obrazovanju (srednjim školama)”.²⁶ U 1950-im godinama su Stanko Janež i Miroslav Ravbar napisali dva udžbenika iz književnosti koji su imali zajednički naslov *Pregled zgodovine jugoslovenskih književnosti (Pregled povijesti jugoslovenskih književnosti)*,²⁷ a Ujević je „opsežno i korektno predstavljen” u drugom pod naslovom *Pregled hrvatske, srbske in makedonske književnosti* koji je otisnut 1958. (tri godine nakon njegove smrti).²⁸

Lipnik je ponajprije naveo prema udžbeničkom poglavlju o kritici i esejistici da su autori udžbenika jezgrovito objasnili kako je Ujević gajio „filozofsku kritiku” kojom je nastojao pronaći „smisao u kaosu (‘skalpirati kaos’) te proniknuti do dna (...) književnoga djela”.²⁹ U posebnom je poglavlju, naglasio je Lipnik, Ujević kao i svi ostali književnici predstavljen na trima stranicama toga udžbenika „kratkim biografskom bilješkom, slikom, popisom djela i analizom djela”.³⁰

Navodeći ilustrativno cijeli Ravbarov tekst u hrvatskome prijevodu, Lipnik je dodatno predočio prihvaćenost (recepciju) književnog djela Tina Ujevića krajem 1950-ih i tijekom 1960-ih dok je taj udžbenik bio aktualan u slovenskim gimnazijama. Prema tom se tekstu može zaključiti da su slovenski gimnazijalci učili kako je Ujević imao „veliki utjecaj na svoje suvremenike” jer su ga mnogi smatrali „najboljim pjesnikom” među dvama svjetskim ratovima, ali mogli su gimnazijalci iz poticajnoga Ravbarova teksta još saznati kako se pod „dekadentnom vanjštinom krila tragična osobnost” pjesnika Ujevića.³¹

Svrhovito je Lipnikovo navođenje cijeloga Ravbarova teksta u kojem Ujević nije predstavljen kao „pjesnik bojovnoga pokreta u svome vremenu, već pjesnik poniženoga i nesretnog pojedinca koji se ne opire i ne jadikuje”, „pjesnik osobnih nemira i bolova, pjesnik osamljenosti kojom se nije oduševljavao”.³² U skladu s time Lipnik je sugerirao da je zapravo Ujević imao dobru recepciju u slovenskim gimnazijama (i drugim srednjim školama) ponajprije zahvaljujući tom Ravbarovu pred-

²⁶ Isto.

²⁷ Isto, str 38. – 39.

²⁸ Isto, str. 39.

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

³¹ Isto.

³² Isto, str. 40.

stavljanju hrvatskoga pjesnika koji je vapio za „dobrim čovjekom i dobrom riječi, ali osamljenosti se nije mogao riješiti”, „svjestan” itekako „da samoća ne znači snagu i da pesimist ne pobjeđuje”.³³ Malo zatim je ustvrdio da dobra recepcija Ujevićeva književnoga djela u slovenskim gimnazijama (i drugim srednjim školama) nije nastavljena na studiju književnosti na Filozofskom fakultetu u Ljubljani gdje su predvidjeli o tome velikom hrvatskom pjesniku samo jedan sat.

U istraživanjima se Lipnik uspješno poslužio „prelistavanjem” internetskih (mrežnih) stranica, a zatim je ukratko objasnio kako se „na slovenskim internetskim stranicama nalazi više od osamdeset naslova koji se odnose na Tina Ujevića”, među kojima su samo tri na slovenskom jeziku.³⁴ Tijekom pomnjava istraživanja nije mogao pronaći gotovo ništa o Ujeviću u novijoj slovenskoj metodičkoj literaturi, stoga je pregledavao hrvatsku koja se porabi u Sloveniji pa je ustvrdio da ni „Rosandić u monografiji *Metodika književnog odgoja i obrazovanja* Ujevića ne spominje”.³⁵ Ipak, ubrzo je napomenuo: „U jednom od novijih radova Dragutina Rosandića (*Novi metodički obzori*) Ujević je zastupljen.”³⁶ Naime, u poglavlju „o zabavnoj književnosti predstavljen je projekt u kojem je uspoređena umjetnička i zabavna pjesma” na primjerima Ujevićeve *Žedan kamen na studencu* i zabavne *Razbit ću sve čaše*.³⁷

Na znanstvenome skupu o zabavnoj književnosti u Mariboru bio je citiran taj Rosandićev rad, upozorio je Lipnik, pa kako „Ujevićev ciklus *Žedan kamen na studencu* još tada nije bio preveden na slovenski jezik”, preveo je naslovnu pjesmu toga ciklusa te predstavio je u izvorniku i prijevodu u raspravi „Mesto trivialne književnosti v zagrebški metodički književne vzgoje» (*Mjesto trivijalne književnosti u zagrebačkoj metodički književnog odgoja*) u časopisu *Otrok in knjiga*.³⁸

Za Međunarodni stručni i znanstveni skup o Tinu Ujeviću u Kijevu preveo je i ostale Ujevićeve pjesme iz toga ciklusa, krasnoslovio ih na skupu te dobio veliki pljesak. Jezgrovito je obrazložio „ciljeve i zadaće prevođenja”, a nadahnuto je apostrofirao zanimljivost predstavljanja pri-

³³ Isto.

³⁴ Isto, str. 42.

³⁵ Isto.

³⁶ Isto.

³⁷ Isto.

³⁸ Isto.

jevoda ciklusa pjesama (u kojima žeđ je središnji motiv!) „u blizini izvora prekrasne rijeke Cetine”.³⁹

Lipnik se pokazao odličnim istraživačem recepcije Ujevićeva književnog djela te izvrsnim prevoditeljem koji se mučio traženjem adekvatnih pjesničkih sredstava u slovenskom jeziku, problemom biranja riječi istog značenja, osiguranjem ritma u prijevodu (ili prepjevu) koji bi koliko-toliko odgovarao izvorniku. Trebalo mu je hrabrosti za prevođenje Ujevićevih pjesama, stoga je i došao do zaključka kako bi sigurno bila bolja recepcija njegovih pjesama na slovenskom jeziku da je bilo više hrabrih prevoditelja. Najveći mu je problem činilo traženje „pravoga pjesničkog motiva” jer recipijent (slovenski) prepoznaje ili doživljava motiv u skladu sa svojim doživljajno-spoznajnim mogućnostima.⁴⁰

Prijevod Ujevićevih pjesama iz ciklusa *Žedan kamen na studencu* istodobno je komentirao sa stajališta prevoditelja na slovenski jezik i potencijalnoga slovenskog recipijenta. Tako je naveo da su u drugoj pjesmi „dvije fraze koje u slovenskom nemaju jednako značenje kao u hrvatskome: *ni po muke / bez i po muke i bez octa i vode*”,⁴¹ stoga mu se kao prevoditelju učinilo najprikladnije uzeti „prevoditeljsku slobodu” kao što je imaju i pjesnici „radi čitateljskoga dobra”.⁴²

VLADO GOTOVAC I SLOVENC I

Šesti kijeovski književni susreti (Kijevo, 20. i 21. srpnja 2007.) bili su posvećeni Vladi Gotovcu, istaknutomu hrvatskom književniku i dugogodišnjemu političkom zatvoreniku. *Zbornik radova i pjesama* (Kijevo, 2007.) uredili su Stipan Matoš, Vlado Pandžić /I. dio: *Radove Međunarodnoga stručnog i znanstvenog skupa o Vladi Gotovcu*/ i Miroslav Mićanović /II. dio: *Izabrane pjesme suvremenih hrvatskih pjesnika*/). Neprijeporno je ocijenjeno već na tome znamenitom skupu da je Lipnikov članak „Vlado Gotovac i Slovenci” vrlo značajan doprinos istraživanju životopisa i književnoga djela Vlade Gotovca jer ponudio je dotad nepoznate činjenice hrvatskim čitateljima, osobito povjesničarima književno-

³⁹ Isto.

⁴⁰ Isto, str. 43.

⁴¹ Isto, str. 43. – 44.

⁴² Isto, str. 44.

sti, o njegovim višemjesečnim boravcima kod prijatelja u Rogaškoj Slatini tijekom grozomornoga političkog proganjanja.⁴³

Uvodno je Lipnik istaknuo razloge zbog kojih je Gotovac u Sloveniji bio najbolje poznat čitateljima *Nove revije* i *Republike* te „članovima Društva slovenskih književnika koji su u šezdesetim godinama 20. stoljeća održavali s njime vrlo intenzivne veze” te u sedamdesetim i osamdesetim kada je bilo vrlo „opasno prijateljevati s političkim zatvorenikom”.⁴⁴ Jasno je upozorio da su mnogi Slovenci, osobito oni koji su pratili kulturna i politička događanja „u susjednoj Hrvatskoj”, dobro upoznali svakovrsna djela Vlade Gotovca.⁴⁵ Među ostalim, poticajno je komentirao postojanje povijesnih razdoblja „kad su i kulturne veze među Slovencima i Hrvatima bile izrazito bolje nego što su danas” te su mogle nadahnjivati „za bolju sutrašnjicu do koje je stalo zasigurno svim ljudima dobre volje” u Sloveniji i Hrvatskoj.⁴⁶ U skladu s tim smatra kako je iznimno zanimljivo isticanje činjenice da su neki stanovnici Rogaške Slatine imali veliku čast i posebno zadovoljstvo komunicirati s Vladom Gotovcem kad je kod svojih slovenskih prijatelja mjesecima preživljavao u vremenu dok je bio bez posla, bio „nitko i ništa” za onodobnu hrvatsku komunističku politiku, a „nose ga u pamćenju i srcima (!) prije svega stariji stanovnici”.⁴⁷ Među njima ima onih koji se itekako „ponose što imaju i pozorno čuvaju prekrasne uspomene na toga velikog čovjeka, umjetnika i borca za slobodu” koji je „do kraja života ostao prijateljski vezan za Rogašku Slatinu” u kojoj je pet-šest mjeseci prije svoje smrti održao antologijski pogrebni govor slovenskoj prijateljici.⁴⁸

Pozorno i poticajno obrazložio je Lipnik razloge Gotovčeve nazočnosti u *Novoj reviji*, podvukao poveznicu između Gotovca i te slovenske

⁴³ Jože Lipnik, „Vlado Gotovac i Slovenci”, u: Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović (ur.), *Zbornik radova i pjesama. 6. kijeovski književni susreti (Posvećeno Vladi Gotovcu)*, Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, 2007., str. 37. – 45.

⁴⁴ J. Lipnik, n. dj., str. 37.

⁴⁵ Izrazito je razgovijetno naglasio Lipnik u jednoj bilješci kako pripada takvima: „Završio sam posljediplomski studij, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Kulturna događanja u Hrvatskoj zanimala su me i prije toga jer sam rođen i najduže živio u Rogaškoj Slatini, nedaleko od granice s Hrvatskom. Vlado Gotovac bio mi je uvijek vrlo zanimljiv intelektualac, pisac i demokrat.” (J. Lipnik, n. dj., str. 37.)

⁴⁶ Isto, str. 37.

⁴⁷ Lipnik je obećao: „Možda u nekoj drugoj prigodi dobro bi bilo prepričati mnoge anegdote koje su pratile njegove poduge boravke, zapravo ugodno prebivalište, kod prijatelja u Rogaškoj Slatini. Budući da prevodim njegove izabrane pjesme na slovenski jezik, nadam se da će biti dobrih prigoda za sustavno predstavljanje Gotovčeva življenja u Rogaškoj Slatini koje je zasigurno bilo pod budnim očima tajne jugoslavenske policije.” (J. Lipnik, n. dj., str. 37.)

⁴⁸ Isto, str. 38.

revije te ustvrdio kako su u 1980-im godinama za onodobnu vlast bili „sporni” i „opasni” (i Gotovac i urednici te revije!), stoga se vlast slično „odnosila prema Gotovcu i *'Novoj reviji'* jer su na isti, nesalomljivi način zagovarali i promicali slobodno izražavanje” i vjeru u bolju sutrašnjicu.⁴⁹ Naime, „Gotovac je u Hrvatskoj bio progonjen, zatvoren, onemogućen, a *Nova revija* bila je zbog svoje uredničke politike 'trn u peti' slovenskim vlastima, posebice 57. broj koji je bio zaplijenjen”.⁵⁰ Uredništvo *Nove revije*, kako ističe Lipnik, upravo se tada hrabro „usudilo objavljivati djela Vlade Gotovca; i to ne samo pjesme koje je prekrasno prevodio Veno Taufer,⁵¹ već i prozne eseje, intervjuje i vrlo zanimljive govore”, a to je nastavilo činiti i nakon Gotovčeve smrti pa je u 2003. tiskalo „popis svih do tada poznatih njegovih knjiga”.⁵² Sve je to priredio Taufer koji je još pridodao svoj duboko nadahnuti, emotivni članak „O pjesniku”⁵³ iz kojega je svrhovito Lipnik izdvojio ulomak u kojem je istaknuto da je Gotovac „jedan od najprepoznatljivijih pjesničkih glasova u drugoj polovici prošloga stoljeća u Hrvatskoj”.⁵⁴

Posebnu pozornost Lipnik je usmjerio na Gotovčevu pjesmu *Zahvalnost za ruže* (*Republika*, 1987., 7–8), odnosno *Hvaležnost za ruže* (*Nova revija*, 1988., 69–70), koja je napisana u Rogaškoj Slatini, „a posvećena je gospođi Broni” (op. a.: Lipnikovoj poznanici iz djetinjstva).⁵⁵ Ona je s velikim ponosom mnogima pričala o srdačnim razgovorima sa slavnim hrvatskim pjesnikom koji je više puta „po nekoliko mjeseci živio” kod njezinih susjeda.⁵⁶ Naime, progonjeni pjesnik, dugogodišnji robijaš, imao je kod tih dobrih ljudi sigurno sklonište. Gospođa Brona je „često odsjekla ružu”, istaknuo je Lipnik, „i bacila je preko ograde Gotovcu na radni stol na terasi susjedne kuće”,⁵⁷ a ta usrećiteljska darivanja ruža pjesnik je vrhunski, „najjače izrazio” „u stihu *Zaradi ruže je eno veče od milijona / Zbog ruže je jedan veći od milijuna*” kojim radosno „razotkriva” koliko su mu kao progonjenom čovjeku značili prijateljski postupci

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Isto, str. 38.

⁵¹ Bez dvojbe Lipnik smatra da je Veno Taufer najuspješniji predstavljatelj i prevoditelj Gotovčevih djela na slovenski jezik. Jasno sugerira kako ih je vezalo stvaralačko, srdačno prijateljstvo koje može poslužiti za uzor mladim slovenskim i hrvatskim književnicima (J. Lipnik, n. dj., str. 38.).

⁵² Isto.

⁵³ Isto, str. 38. – 39.

⁵⁴ Isto, str. 40.

⁵⁵ Isto, str. 41. – 42.

⁵⁶ Isto, str. 41.

⁵⁷ Isto.

dok je na strogo nadziranoj „slobodi”.⁵⁸ Lipnikovo otkriće pojedinosti o razgovorima Vlade Gotovca i vrlo ljubazne te jako hrabre gospođe Bronne doprinijelo je rješavanju nekih pitanja i dvojbi koje su imali hrvatski povjesničari tražeći mjesto u koje se po nekoliko mjeseci sklanjao nakon izlaska s robije, što zasigurno Udbi nije bilo nepoznato jer motrila je svaki Gotovčev korak.

U sjeni tih dragocjenih otkrića Lipnik je samo djelomice posvetio pozornost Gotovčevim esejima i raznovrsnim proznim tekstovima koje su na slovenski prevodile Jana Unuk i Mojca Mihelič.⁵⁹ Dao je tim prijevodima odličnu ocjenu te ih smatra jakim izazovima slovenskim čitateljima, željnima demokracije, jer ih je napisao politički robijaš, književnik, istinski, neslomljivi borac za demokraciju.

Kad se nakon odjeljka o Gotovčevim esejima i raznovrsnim proznim tekstovima ponovno Lipnik vratio na njegovu *Zahvalnost za ruže*, ustvrdio je odlučno da bi tu pjesmu malo drugačije preveo na slovenski. Ponajprije, dao bi joj naslov *Hvaležnost za vrtnice* jer „hrvatska ruža vjerojatno je slovenska vrtnica”.⁶⁰ Prijevod *rože*, zaključuje Lipnik, ne umanjuje vrijednost toj prekrasnoj pjesmi jer riječ je o nijansama „koje mogu najbolje razumjeti dobri poznavatelji i slovenskoga i hrvatskoga jezika”.⁶¹

Na kraju je svoga preglednog rada Lipnik priredio popis Gotovčevih knjiga iz kataloga slovenskih knjižnica, popis svih prijevoda Gotovčevih pjesama i drugih tekstova na slovenski jezik te pregled slovenskih časopisa i listova koji su objavljivali njegova djela, što također zaslužuje posebnu pohvalu.⁶² Uložio je u istraživanje velik trud, ali i došao do vrlo značajnih otkrića.

JURE KAŠTELAN I SLOVENCİ

Sedmi kijeovski književni susreti (Kijevo, 18. i 19. srpnja 2008.) bili su posvećeni hrvatskom književniku Juri Kaštelanu. *Zbornik radova i pjesama* (Kijevo, 2008.) uredili su Stipan Matoš, Vlado Pandžić /I. dio: *Radovi Međunarodnoga stručnog i znanstvenog skupa o Juri Kaštelanu/*

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Isto.

⁶¹ Isto.

⁶² Isto, str. 42. – 45.

i Miroslav Mićanović /II. dio: Izabrane pjesme suvremenih hrvatskih pjesnika/).

Lipnik je u uvodu svoga članka „Jure Kaštelan i Slovenci”⁶³ istaknuo radnu hipotezu da je taj hrvatski pjesnik bio popularan u Sloveniji već u 1950-im godinama,⁶⁴ a njegove pjesme nalazile su se u školskim čitankama sve do 1990.⁶⁵ Ukratko je objasnio kako se o Kaštelanu „pisalo diljem Jugoslavije” te kako su ga često „nastavnici navodili kao primjer mladim naraštajima tijekom školske interpretacije njegovih poglavito patetičnih domoljubnih pjesama”.⁶⁶ Nakon toga bez dvojbe je zaključio da „zasigurno u Jugoslaviji nije bilo učenika u osnovnim i srednjim školama od 1950. do 1990. koji nije pročitao ili čuo barem jednu njegovu pjesmu”, a „njegove slike nerijetko su se pojavljivale u novinskom tisku i na televiziji premda su mnogi isticali da je vrlo samozatajan čovjek koji ne voli govoriti na javnim skupovima”.⁶⁷ Prikladnom raspravljачkom intonacijom istaknuo je tvrdnju da „u Sloveniji je Jure Kaštelan postao poznat” po istim pjesmama „kao i u ostalim jugoslavenskim republikama” jer onodobno su „Slovenci učili hrvatski jezik, pa su mnogi čitali njegove izvorne pjesme u školi i kod kuće bez ikakvih jezičnih zapreka”.⁶⁸

Ipak, istaknuo je Lipnik, budući da su „književna djela Jure Kaštelana bila već po sebi svima razumljiva”, nisu se „njegovim djelima značajno bavili slovenski prevoditelji”.⁶⁹ Uostalom, samo su prevodili „stihove koji su bili politički” prihvatljivi, a podugo je trebalo „čekati na prevođenje, primjerice, Kaštelanovih ljubavnih, misaonih ili pejzažnih pjesama”.⁷⁰

⁶³ Jože Lipnik, „Jure Kaštelan i Slovenci”, u: *Zbornik radova i pjesama. 6. kijevski književni susreti (Posvećeno Juri Kaštelanu)* (ur. Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović), Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, 2008., str. 9. – 20.

⁶⁴ Isto, str. 9.

⁶⁵ Isto, str. 10. – 11.

⁶⁶ Isto, str. 9.

⁶⁷ Isto.

⁶⁸ U bilješci je Lipnik objasnio: „Dugo vremena postojala je i politička smjernica prema kojoj nije trebalo prevoditi djela iz jugoslavenskih književnosti jer su najmoćniji političari smatrali da te jezike trebaju naučiti svi jugoslavenski državljani. (...) Tko nije želio okušati kako je u zatvorima i logorima, dobro je pazio da svojim govorenjem i pisanjem 'ne uvrijedi bratstvo i jedinstvo'.” (J. Lipnik, n. dj., str. 9. – 10.)

⁶⁹ Lipnik: „Bilo je to i doba kada su se muškarci bavili više književnošću nego žene, a svi Slovenci koji su bili vojno sposobni čuli su neke Kaštelanove pjesme na različitim recitalima dok su služili redoviti vojni rok, uglavnom izvan Slovenije.” (J. Lipnik, n. dj., str. 10.)

⁷⁰ Isto, str. 10.

Napravio je Lipnik cjeloviti pregled udžbenika u kojima je zastupljen bio Jure Kaštelan nekoliko desetljeća. Riječ je o tzv. „srpskohrvatskim čitankama” za slovenske osnovne škole,⁷¹ izrijeком za nastavni predmet koji je službeno nazivan „srbohrvaščina” ili „srbohrvaški jezik” („srpskohrvatski jezik”)⁷² od 5. do 8. razreda osmogodišnjih osnovnih škola.⁷³ Za taj nastavni predmet Janko Jurančič pripremio je čitanke koje su uz književno štivo nudile i gramatiku. U dvjema (*Srbohrvatsko berilo za 7. in 8. razred osnovne šole*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1961. i *Srbsko in hrvatsko berilo za osnovne šole*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1965.) posebna je uloga namijenjena Kaštelanovoj *Pjesmi o našoj zemlji*.⁷⁴ U prvoj čitanci „nalazila se samo pjesma, bez ikakve napomene ili bilješke, a u drugoj se uz tu pjesmu nalazi *Napomena*” (objašnjenje *Manifesta* i Oktobarske revolucije!) te bilješka o pjesniku, ali i prilagodba naslova, stoga se može lako zaključiti „kakva je bila nastava književnosti i što je bila svrha uključivanja te pjesme u čitanku”.⁷⁵ U skladu s Jurančičevim predstavljanjem Kaštelanovih pjesama u slovenskim udžbenicima, Lipnik zaključuje da je to bila „obvezatna pjesma za čitanje u sedmim i osmim razredima osnovne škole”, stoga nije „bilo ni jedne osnovnoškolke ni osnovnoškolca u Sloveniji koji nisu čuli za pjesnika Juru Kaštelana”, a bilo je dobro poznato kako su upravo „tu pjesmu učenicima učili napamet i deklamirali na školskim priredbama u prigodi pojedinih državnih blagdana jer je postojala nezaobilazna obveza ’njegovanja bratstva i jedinstva jugoslavenskih naroda i narodnosti’”.⁷⁶ Među ostalim, Lipnik je naveo da je ta pjesma često bila poticaj „za pisanje domaćih i školskih zadaća”, zato „opće je mišljenje da je u Sloveniji vrlo dobro recipirana i upamćena”.⁷⁷

⁷¹ Jasno je istaknuo Lipnik: „Bile su namijenjene učenju hrvatskoga jezika, zapravo tzv. ’srpskohrvatskoga jezika’ koji Hrvati nisu nikada prihvaćali kao svoj materinski i standardni jezik...” (J. Lipnik, n. dj., str. 10.)

⁷² Isto, str. 9.

⁷³ Lipnik: „Nakon osamostaljenja Slovenije (1991.) ukinut je ’srpskohrvatski jezik’ kao nastavni predmet u slovenskim osnovnim školama.” (J. Lipnik, n. dj., str. 10.)

⁷⁴ Isto, str. 11.

⁷⁵ Lipnik je ustvrdio da Kaštelan nije dobio takvo „mjesto” u udžbenicima i metodičkim priručnicima Mile Vlašić-Gvozdić kakvo je imao u Jurančičevim udžbenicima. Usp. *Srbohrvatska vadbica za šesti razred osnovne šole*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968.; *Srbohrvatska vadbica za šesti razred osnovne šole (metodične enote I)*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968. itd. (J. Lipnik, n. dj., str. 11.)

⁷⁶ Isto, str. 11. –12.

⁷⁷ Isto, str. 12.

Koliko je usustavljeno i iznijansirano Lipnikovo istraživanje, pokazuje i precizno navođenje promjena u toj Kaštelanovoj pjesmi u tim dvama slovenskim izdanjima koje je najvjerojatnije unio „autor udžbenika (Juranič) premda se mislilo da i Kaštelan mijenja i prilagođuje svoje pjesme novim političkim i društvenim okolnostima, ali o tome se”, uglavnom, „nije javno govorilo”.⁷⁸ Primjerice, „posljednji stih prve strofe u oba izdanja čitanaka i u zbirci *Zvezdana noć* iz 1966. glasi s *traktorom preko njivâ*, a petnaestak godina nakon toga u ciklusu *Pjesme o mojoj zemlji* (1981.), 'oranje traktorom' zamijenjeno je poetičnijim 'njihanjem žita': u *žitnom njihanju njivâ*".⁷⁹ Bez dvojbe je upozorio Lipnik da su Kaštelanove pjesme mijenjali „politički moćni urednici koji su vrlo slobodno prilagođivali stihove nerijetko nekim 'apstraktnim potrebama' o kojima nije trebalo postavljati pitanja, bez obzira koliko je to donosilo nejasnoća”.⁸⁰ „Moglo bi se navesti još činjenica o neprihvatljivim promjenama izvornoga teksta”, pridodao je Lipnik, „ali i ovo što sam istaknuo dostatno je za zaključak da su u onodobnim političkim okolnostima za školske potrebe mijenjane pjesme bez suglasja s autorom”.⁸¹ Međutim, „unatoč nenačelnim promjenama i prilagodbama” smatra da je „razgovor o toj pjesmi na školskom satu mogao uspješno pridonijeti izvršenju tadašnjih odgojnih i obrazovnih zadaća koje autor udžbenika nije izriječno predvidio”.⁸²

U četvrtom odjeljku svoga znanstvenoga rada Lipnik je istaknuo da su „gotovo svi učitelji, nastavnici razredne nastave i profesori slovenskoga jezika i književnosti” mogli upoznati hrvatskoga književnika Juru Kaštelana „i prema kraćem izdanju opsežne Rosandićeve knjige *Metodika književnog odgoja i obrazovanja* (Zagreb, 1986.)” koju je „preveo i preradio za slovenske potrebe te objavio u Mariboru pod spomenutim naslovom”.⁸³ Osobito je apostrofirao element-film *Jure Kaštelan* koji je „svojevrсна sinteza njegova životopisa u kojem se poklanja pozornost i njegovu znanstvenom i kritičkom radu”, a taj su film mnogi slovenski učitelji i profesori „prikazivali svojim učenicima”.⁸⁴

⁷⁸ U bilješci je Lipnik napomenuo: „Vjerojatno je Kaštelanu bilo poznato da su autori udžbenika po svojoj volji mijenjali njegove pjesme, ali nije mi poznato da je negdje intervenirao za zaštitu izvornosti.” (J. Lipnik, n. dj. str. 12.)

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Isto.

⁸² Isto, str. 13.

⁸³ Isto, str. 14.

⁸⁴ Isto.

Nakon što je iscrpno predočio recepciju Kaštelanova književnoga djela u slovenskim školama, Lipnik je napomenuo da je taj hrvatski pjesnik potvrdio ugled i kod „odrasloga” slovenskog čitateljstva godine 1978. „kada su njegove prevedene pjesme objavljene u glasovitoj zbirki Mladinske knjige: *Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev – Pesmi (Riječ suvremenih jugoslavenskih pisaca – Pjesme)*” zajedno s pjesmama hrvatske pjesnikinje Vesne Parun i hrvatskih pjesnika Slavka Mihalića i Igora Zidića.⁸⁵ Bila je to prigoda za upoznavanje „drugačijeg Kaštelana, pjesnika dubokih nadahnuća koji je jednostavno i jezgrovito pjevao o svagdašnjim ljudskim problemima, osjećajima koji nemaju stvarne granice” u ritmičnim pjesmama koje je Severin Šali „izvrsno preveo” te „pomalo prilagodio slovenskom čitatelju, učinio pjesnika bliskim potencijalnim čitateljima, sklonio jezičnu barijeru na najljepši način”.⁸⁶ Budući da je većina pjesama u toj knjizi (s opsežnim Kaštelanovim životopisom) iz njegovih zbirki *Zvezdana noć* i *Pjesme o mojoj zemlji*, Lipnik je napravio pregled tih pjesama sa slovenskim naslovima te objasnio kako je taj izbor prikladno predstavio pjesnika Juru Kaštelana, a „prevedene su na slovenski jezik gotovo u posljednjim trenucima staroga čitateljskog interesa za poeziju”.⁸⁷

Izobilje je činjenica još naveo Lipnik koje su važne za recepciju Kaštelanova književnog djela u Sloveniji. Među ostalim, napominje da je u časopisu *Naši razgledi* objavljeno 1989. pet njegovih antologijskih pjesama u prijevodu Severina Šalija, ali i da su tijekom raspada Jugoslavije njegove *Pjesme o mojoj zemlji* isključene iz nastave.⁸⁸ Osobito je znakovita njegova tvrdnja da Kaštelan „kao hrvatski pjesnik ljubavnih ili misaonih pjesama gotovo nikada nije prihvaćen u Sloveniji jer davalo se prvenstvo nekim manje poznatim pjesnicima”, a kada je umro (2000.), „njegova smrt gotovo je prešućena u slovenskom tisku” jer su ga zaboravili „i oni koji su ga nazivali prijateljem”.⁸⁹

Mnoge je iznenadio Lipnik na kraju svoga izlaganja najavom da će – „nakon četrdeset i više godina bavljenja učiteljskim i profesorskim poslom te kao znanstvenik koji se bavio i metodikom nastave slovenskoga jezika i književnosti” – konačno objaviti svoj prijevod Kaštelanova ciklu-

⁸⁵ Isto, str. 15.

⁸⁶ Isto, str. 16.

⁸⁷ Isto.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Isto.

sa *Pjesme o mojoj zemlji*, ponajviše zato kako bi mladi naraštaji znali što je trebalo nadahnjivati njihove bake, djedove i roditelje od 1950-ih do 1990.⁹⁰ Istaknuo je kako „današnje objavljivanje prijevoda nema nikakvih političkih konotacija ni bilo kakvih aluzija, nego samo je dokaz o jednom vremenu koje je zauvijek prošlo”, a u kojem su prosvjetni djelatnici „morali promicati takvu književnost jer i nije bilo drugog izbora”.⁹¹

* * *

Lipnikovo je izlaganje na Međunarodnome stručnom i znanstvenom skupu o Juri Kaštelanu u Kijevu kraj Knina izazvalo reakciju slavne hrvatske glumice Nade Subotić, udovice Jure Kaštelana. Izrazito glasno postavila mu je pitanje:

„Zašto baš taj ciklus pjesama?”⁹²

Lipnik je odgovorio da bi i on više volio govoriti o Kaštelanovim ljubavnim i misaonim pjesmama, pa i prevoditi takve pjesme, ali kao znanstvenik morat će još bolje potkrijepiti rezultate svojih istraživanja recepcije njegova djela u Sloveniji.

Izlazeći za govornicu, Nada Subotić pomirbeno je svojim prekrasnim, zvonkim glasom rekla Lipniku da mu zahvaljuje što ju je potaknuo (upravo u Kijevu kraj Knina) na dugo pripremani prvi javni govor o tragičnoj sudbini svoga oca, „velikoj ljubavi” te „sretnom braku” sirote hrvatske djevojke (Nade Subotić) – kojoj su partizani u svibnju 1945. iz Maksimirskog logora „u mrak odveli oca /civila/ bez ikakve krivnje” – i partizana, pjesnika Jure Kaštelana koji „u životu mrava nije zgazio”, a uvijek je „duboko suosjećao” s tragedijom njezine „obitelji koja je postala i njegova”.⁹³

⁹⁰ Isto, str. 16. – 17.

⁹¹ Isto, str. 19.

⁹² Zabilježske V. Pandžića, voditelja Međunarodnoga stručnog i znanstvenog skupa o Juri Kaštelanu.

⁹³ U jednosatnom monologu prisjećala se „trinaestogodišnje djevojčice Nade” koja devet dana dolazi do logorske žice, moli Boga i pogledom traži svoga oca među mnoštvom logoraša. Stražarima je plačući govorila da je njezin otac dobar čovjek koji je ljudima činio samo dobro. Kad se primakla žici oko osam sati desetoga dana, neki joj je partizan grubo dobacio da više ne dolazi jer je njezin otac „otputovao”. Ipak, dolazila je još tri dana, a onda su joj strogo zaprijetili puškom. Puna dvorana u Kijevu kraj Knina nijemo je slušala njezin monolog, a mnogi su se rasplakali.

Tijekom svečanog objeda i druženja na Matoševoj ledini – Nada Subotić više puta je novinarima i sudionicima Kijevskih književnih susreta posvećenih Juri Kaštelanu samozatajno istaknula da je „publika” nikada nije tako pozorno slušala. Joži Lipniku ponovno je srdačno zahvalila što ju je dodatno „motivirao” za taj nastup.

RECEPCIJA KNJIŽEVNOGA DJELA ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA U SLOVENIJI (1954. – 2008.)

Na Međunarodnome znanstvenom skupu o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću u Drinovcima (BiH), koji je održan 5. i 6. rujna 2008., izlagala su trideset tri znanstvenika iz osam država.⁹⁴ Uvodnim je rečenicama Lipnik u svome prilogu „Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954–2008)” najavio da će barem djelomice predstaviti bogatu recepciju pjesama Antuna Branka Šimića u Sloveniji.⁹⁵ Odlučno je istaknuo da su desetljećima Slovenke i Sloveni pokazivali posebno zanimanje za njegovo književno djelo, a poznavali su ga ponajviše iz udžbenika za osnovne škole, srednjoškolskih čitanka, izvorne hrvatske literature te prijevoda njegovih djela na slovenski jezik.⁹⁶

Pozorno je naveo nedvojbene činjenice da u Sloveniji mnogi cijene i vole hrvatskoga pjesnika A. B. Šimića, odnosno da ga vole „svi koji su upoznali, čuli ili pročitali barem jednu njegovu pjesmu, a da im se najviše sviđaju: *Opomena*, *Pjesnici te Hercegovina* ('Pod zvijezdama su legla brda...')”⁹⁷ iako „zasigurno ima mnoštvo onih koji su očarani i drugim njegovim pjesmama iz zbirke *Preobraženja* ili se istinski dive njegovim pjesmama o siromasima te religioznim i misaonim pjesmama”.⁹⁸ Znakovito je istaknuo da je „Antun Branko Šimić hrvatski pjesnik (književnik)”, ali „mnogi ga ljudi diljem svijeta smatraju svojim jer pripada svima koji ga vole i doživljavaju kao svoga pjesnika, zato što za istinske pjesme nema granica”,⁹⁹ pa sukladno tome i u Sloveniji ga smatraju „svojim”.¹⁰⁰ Napominjući da kao znanstvenik ne bi trebao isticati svoje osjećaje („u skladu s načelima znanstvenoga rada”), ipak, ne može ih zaobići, zato što „čovjek kad upozna pjesnika Antuna Branka Šimića, odmah mu se nađe blizu srca”.¹⁰¹ Objasnio je dodatno kako je u dugogodišnjoj učiteljskoj, profesorskoj i znanstvenoj praksi upoznao „kao slavist mnoštvo

⁹⁴ Vlado Pandžić (ur.), *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Matica hrvatska Grude, Drinovci, 2008.

⁹⁵ Jože Lipnik „Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954–2008)”, *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Matica hrvatska Grude, Drinovci, 2008., str. 37. – 54.

⁹⁶ J. Lipnik, n. dj., str. 37.

⁹⁷ Isto.

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ Isto.

¹⁰⁰ Isto, str. 37. – 38.

¹⁰¹ Isto, str. 38.

književnika” te su mu „neki bliže, a drugi manje blizu srca, ali Antun Branko Šimić, tvorac poznate pjesme *Pjesnici*, da je napisao samo prvi stih, osigurao bi počasno mjesto”.¹⁰² Nastavio je u istome tonu tvrdeći da je divljenja dostojna ta pjesma „koja prekrasno zvuči na hrvatskome, ali i na slovenskome te zasigurno i na drugim jezicima”, a „lako se prevodi, lako je razumljiva, a lako i obuzme srca i misli svojih čitatelja”.¹⁰³

Premda je Lipniku najdraža pjesma *Pjesnici*, svrhovito je objasnio kako je *Opomena* „najbolje recipirana pjesma Antuna Branka Šimića među Slovincima”, a mnogi su je „slovenski naraštaji osnovnoškolaca” naučili napamet u izvornome obliku, na hrvatskom jeziku, stoga je nekoliko desetljeća privlačila posebnu pozornost, donosila zadovoljstvo i poticala divljenje jer je upućena „svakom čovjeku dobre volje koji vodi brigu o temeljnim životnim načelima” te koji zna da „prema drugim ljudima i sebi treba biti čovjek”.¹⁰⁴ U tom je kontekstu, prema Lipnikovu mišljenju, pisanje o recepciji hrvatskoga pjesnika A. B. Šimića nesvagađnji izazov za svakoga znanstvenika, osobito kad je nedvojbeno njegova velika popularnost među Slovenkama i Slovincima.¹⁰⁵

Premda su prve kritike o književnom djelu Antuna Branka Šimića u Sloveniji napisane u trećem desetljeću 20. stoljeća, „stekao je još za života prijatelje i čitatelje”, istaknuo je Lipnik, „a njegova prerana smrt tužno je odjeknula među svima” koji su slutili da odlazi veliki pjesnik.¹⁰⁶ Međutim, „presudna je za recepciju nekoga pisca njegova zastupljenost u nastavi (školi), a pjesnika Antuna Branka Šimića u Sloveniji su ponajprije upoznavali učenici osnovne škole, što je neprijeporno jamstvo da je postao općepoznat pjesnik”.¹⁰⁷

Kao marni istraživač recepcije književnoga djela A. B. Šimića u Sloveniji Lipnik je ponajprije napomenuo da u udžbenicima za hrvatski jezik „nalazimo pjesme Antuna Branka Šimića još 1954. kada mu ni u Hrvatskoj nije pridavana značajna pozornost jer su uglavnom u kulturi i prosvjeti imali vlast oni koji se i nisu slagali” s njime dok je bio živ, ali i zato što je rođen u Hercegovini na koju se tada gledalo kao na područ-

¹⁰² Isto.

¹⁰³ Isto.

¹⁰⁴ Isto, str. 39.

¹⁰⁵ Lipnik je duhovito u bilješci napomenuo da vjerojatno „Slovenke razmjerno više cijene i vole ovoga pjesnika jer i inače više vole pjesništvo, ali postoje i drugi veliki razlozi zbog čega je njihov ljubimac”, a nije ih „teško razotkriti onima koji barem malo poznaju žensku dušu” (J. Lipnik, n. dj., str. 39.).

¹⁰⁶ Isto, str. 40.

¹⁰⁷ Isto.

je iz kojega „mogu doći samo žestoki protivnici Jugoslavije i vladajućih komunista”.¹⁰⁸ Unatoč tome, tvrdi Lipnik, Janko Jurančić je svrhovito u udžbeniku *Srbsko in hrvaško berilo* (DZS, Ljubljana, 1954.) „predstavio pjesnika Antuna Branka Šimića i dvije njegove pjesme u originalu: *Siro-masi koji jedu od podne do podne* i *Zemlja*”.¹⁰⁹ Osobito naglašuje da je Jurančić (na slovenskom jeziku) ponudio njegov „životopis, popis glavnih djela te pjesnikovu 'umjetničku orijentaciju', što je za ono vrijeme bilo značajno i također neobično” ako se ima na umu da u ostalim jugoslavenskim republikama nije se A. B. Šimiću poklanjala značajna pozornost, „pa ni u Hrvatskoj (...), a niti u Bosni i Hercegovini u kojoj je rođen”.¹¹⁰

U tome je udžbeniku „Jurančić ispustio i neke autoritete koje je razgovijetno kritizirao Antun Branko Šimić”, što svjedoči, sugerira Lipnik, o „hrabrosti” toga autora udžbenika u poslijeratnom razdoblju,¹¹¹ a zatim je nastavio:

„Budući da su te tekstove u čitankama učenici morali naučiti i za ispite iz književnosti, iznosim neosporne tvrdnje da su u pedesetim godinama 20. stoljeća slovenski učenici bolje poznavali pjesništvo velikoga hrvatskoga književnika Antuna Branka Šimića nego hrvatski učenici.”¹¹²

Nakon što je Jurančić vrlo dobro prvi predstavio A. B. Šimića u čitankama, ocijenio je Lipnik, vrhunski je doprinos uzdignuću recepcije njegova književnog djela „u Sloveniji omogućila Mila Vlašić-Gvozdić, odlična hrvatska i slovenska pjesnikinja”, „ponajprije u učeničkoj vježbenici (*Vadnici srbohrvatskega/hrvatskosrbskega jezika v slovenskih osnovnih šolah*) objavljivanjem pjesama *Opomena* i *Hercegovina* (kraće pjesme: 'Pod zvjezdama...')”.¹¹³ Dobro obaviješteni Lipnik pronašao je poveznicu između njezina nadahnutoga predstavljanja A. B. Šimića i činjenice da je autorica te čitanke stigla iz njegova zavičaja u Sloveniju, iz „obližnjih

¹⁰⁸ Isto, str. 40.

¹⁰⁹ Isto, str. 40. – 41.

¹¹⁰ Lipnik se čvrsto postavio kao jasan kritičar nastave književnosti u Bosni i Hercegovini: „Pretpostavljam da je Antun Branko Šimić predstavljen najmanje petnaestak godina prije slovenskim osnovnoškolcima nego bosanskohercegovačkim. (...) Vjerojatno će to s pravom mnogima stvoriti i sliku o drugačijim životnim i kulturnim okolnostima u Sloveniji za razliku od ostalih (nekadašnjih) jugoslavenskih republika. Bilo je očito više slobode te prava na upoznavanje istinskih umjetničkih vrijednosti koje nisu bile u skladu s 'mišljenjem' vladajućih struktura.” (J. Lipnik, n. dj., str. 41.)

¹¹¹ Isto.

¹¹² Isto, str. 41. – 42.

¹¹³ Isto, str. 42.

Sovića i Mostara”.¹¹⁴ Preporučio je taj udžbenik za uzor jer autorica je uz pjesme „priključila sliku i bilješku o pjesniku te pažljivo oblikovan metodički instrumentarij koji je sačinjen od pitanja i zadataka učenicima te objašnjenja nepoznatih riječi na vrlo dobrom hrvatskom jeziku”.¹¹⁵ Naglasio je izrazito „emotivni odnos autorice udžbenika Mile Vlašić-Gvozdić prema pjesniku Antunu Branku Šimiću” kojega naziva jednim od „najvećih hrvatskih pjesnika”.¹¹⁶

Lipnik je uzgredice zamijetio da je autorica „zapravo vrlo jednostavno, a iznimno simpatično predstavila Antuna Branka Šimića”, „uspostavila motivaciju učenika za čitanje njegovih pjesama” te potaknula ih na razgovor i obrazlaganje misli koje „iskazuje” taj pjesnik „jednostavnim i divnim stihovima” u pjesmi *Opomena*.¹¹⁷ Uočio je također kako je poticajno usmjerila učenike na zaključak o pjesnikovoj opomeni čovjeku da pripazi na svoje „ljudske dužnosti” kako ne bi „bezglavo” išao „malen ispod zvijezda”, a zatim je pohvalio predviđeni ambiciozni domaći rad u okviru pripreme govorne vježbe: „I ja ću dati od sebe, sve što mogu. Želim živjeti da bih pomogao drugima.”¹¹⁸

Svidjela se Lipniku i domaća zadaća, koju je ponudila Mila Vlašić-Gvozdić nakon interpretacije pjesme *Hercegovina*: učeničko pisanje u stihovima ili prozi o zavičaju. To nije bilo omogućeno učenicima u Bosni i Hercegovini, napominje u bilješci, pa je u tome „bez dvojbe i jedan od važnih razloga što danas sredovječni i stariji slovenski građani imaju drugačije (ljepše!) asocijacije uz riječ 'Hercegovina' nego građani Bosne i Hercegovine pa i Hrvatske”.¹¹⁹

Naveo je Jože Lipnik, autor te izvrsne rasprave, cijeli niz podataka o odličnoj školskoj recepciji Šimićevih pjesama u Sloveniji. Neprijeporno je zaključio da su velike zasluge Mile Vlašić-Gvozdić za promidžbu njegovih pjesama u razdoblju od 1972. do 1992., ali i da su nezaboravne zasluge Janka Jurančiča u razdoblju od 1954. do 1972., stoga se može zaključiti da četrdesetak slovenskih naraštaja dobro zna tko je bio A. B. Šimić te da su „vrlo rijetki koji nisu napamet naučili barem pokoji njegov stih”.¹²⁰ U skladu s time je još ustvrdio, kao dobar poznavatelj nast-

¹¹⁴ Isto.

¹¹⁵ Isto.

¹¹⁶ Isto, str. 42. – 43.

¹¹⁷ Isto, str. 43.

¹¹⁸ Isto.

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Isto, str. 45.

ve književnosti u bivšim jugoslavenskim republikama, da je A. B. Šimić imao ponajbolju¹²¹ osnovnoškolsku recepciju u Sloveniji tijekom druge polovice 20. stoljeća.¹²²

U nastavku je naglasio da je A. B. Šimić imao „istaknuto mjesto i u završnim razredima slovenskih srednjih škola, posebice gimnazija, a kako su slovenski srednjoškolci već dobro poznavali njegove pjesme još iz osnovne škole, zaključio je da im je bio „najdraži pisac iz književnosti ostalih naroda koji su živjeli u tadašnjoj državi”.¹²³ Glede recepcije profesora i nastavnika književnosti, Lipnik je neštedljivo pripomenuo kako su itekako voljeli interpretirati pjesme A. B. Šimića, a zatim je poticajno zaključio da gotovo svaki učitelj, nastavnik i profesor slovenskoga jezika i književnosti u Sloveniji dobro zna kako bi u školi trebalo pristupiti njegovim pjesmama i prema kraćenom izdanju Rosandićeve *Metodike* koju je preveo i preradio za slovenske potrebe.¹²⁴

Nakon sustavna predstavljanja četrdesetogodišnje odlične školske recepcije pjesama A. B. Šimića, Lipnik se opširno usmjerio „na istraživanje recepcije prijevoda u kojoj uglavnom sudjeluju odrasle osobe, književni kritičari, znanstvenici i prevoditelji”.¹²⁵ Zaključio je poticajno da su na slovenskom tiskane dvije knjige njegovih pjesama te kako su obje „dobile pohvalne kritike i stekle (...) značajno čitateljstvo”.¹²⁶ Prva je služila i kao školska lektira sve do 1992. Druga je tiskana dvojezično: na hrvatskom i slovenskom, što može biti itekako korisno suvremenim recipijentima koji nisu učili hrvatski jezik u školi.¹²⁷

ZAKLJUČAK

Dragocjeni su doprinosi štovanoga profesora dr. sc. Jože Lipnika istraživanju recepcije hrvatske književnosti u Sloveniji. Izvrsno, čvrsto

¹²¹ Još jednom je Lipnik ironično kritizirao bosanskohercegovačku nastavu književnosti: „U Bosni i Hercegovini njegove su pjesme počeli autori udžbenika značajnije uključivati u osnovnoškolske čitanke tek početkom 1970-ih godina. Navodno su prije toga tvrdili da su njegove pjesme teške učenicima. Zanimljivo je da su slovenska djeca mogla razumjeti pjesmu *Hercegovina*, a hercegovačka i bosanska nisu mogla. Nema dvojbe da je riječ o nečemu drugom. Prosvjetnim vlastima u Bosni i Hercegovini nisu 'odgovarale' njegove pjesme, vjerojatno kao ni onima u Hrvatskoj.” (J. Lipnik, n. dj., str. 45.)

¹²² Isto, str. 45.

¹²³ Isto, str. 45. – 46.

¹²⁴ Isto, str. 46.

¹²⁵ Isto, str. 47.

¹²⁶ Isto, str. 48.

¹²⁷ Isto, str. 48. – 51.

i jezgrovito su strukturirana sva četiri znanstvena rada koja su ovdje ukratko prikazana, djelomice komentirana i ocjenjivana. Predstavljaju ga kaoiskusna i odlučna znanstvenika koji pomnjivo i iznijansirano izlaže rezultate ili spoznaje svojih istraživanja, očituje specifično umijeće primjene moderne znanstvene metodologije, dinamično pokazuje originalnu pronicavost i motiviranost za istraživanje recepcije književnosti.

U svakome je znanstvenom radu posvjedočio nedvojbenu znanstvenu objektivnost, svrhovitu preglednost i prikladnu stupnjevitost u izlaganju, objašnjavanju, obrazlaganju, potkrjepljivanju i ilustriranju, ali i svojevrsnu sugestivnost koja može biti iznimno poticajna mladim znanstvenicima koji će se stalno oslanjati na modernizaciju tehnologije. Osebjuno prikuplja podatke u različitim izvorima, nijansirano ih raščlanjuje i konačno zaključuje prikladno se oslanjajući na postojeća znanstvena istraživanja, njihove interpretacije i usustavljanja.

Posebno je potrebno istaknuti izvornost njegovih znanstvenih istraživanja. U Sloveniji je bilo i ima danas znanstvenika koji se sustavno bave ili afirmiraju hrvatsku književnost, ali Jože Lipnik možda je prvi koji je nastojao istražiti upravo recepciju hrvatske književnosti, osobito školsku recepciju. Njegovi znanstveni doprinosi istraživanju recepcije hrvatske književnosti u Sloveniji zaslužuju najbolje ocjene te najljepše pohvale i zahvale.

LITERATURA

- Jauss, Hans Robert (1978) *Pour une esthétique de la réception*, Gallimard, Paris.
- Lipnik, Jože (1981) *Funkcionalnost tihoga čitanja u osnovnoj školi* (magistarski rad), Filozofski fakultet, Zagreb.
- Lipnik, Jože (1989) *Metoda branja in dela z besedilom v osnovni šoli* (doktorski rad), Filozofski fakultet, Zagreb.
- Lipnik, Jože (2006) „Tin Ujević kod Slovenaca”, *Zbornik radova i pjesama. 5. kijevski književni susreti (Posvećeno Tinu Ujeviću)* (ur. Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović), Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, str. 37. – 48.
- Lipnik, Jože (2007) „Vlado Gotovac i Slovenci”, *Zbornik radova i pjesama. 6. kijevski književni susreti (Posvećeno Vladi Gotovcu)* (ur.

- Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović), Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, str. 37. – 45.
- Lipnik, Jože (2008) „Jure Kaštelan i Slovenci”, *Zbornik radova i pjesama. 7. kijeovski književni susreti (Posvećeno Juri Kaštelanu)* (ur. Stipan Matoš, Vlado Pandžić i Miroslav Mićanović), Općina Kijevo i Pučko otvoreno učilište „Invictus” Zagreb, Kijevo, str. 9. – 20.
 - Lipnik, Jože (2008) „Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954–2008)”, *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću* (ur. Vlado Pandžić), Matica hrvatska Grude, Drinovci, str. 37. – 54.
 - Pandžić, Vlado (2001) *Putovima školske recepcije književnosti*, Profil, Zagreb.
 - Pandžić, Vlado (2004) *Prilozi za hrvatsku povijest recepcije književnosti*, Profil, Zagreb.
 - Pandžić, Vlado (2007) *Sitni prilozi za povijest učenja i poučavanja govornišva*, Redak, Split.
 - Pandžić, Vlado (2011) *Kijevske rasprave o hrvatskim književnicima*, Redak, Split.
 - Rosandić, Dragutin (1991) *Metodika književne vzgoje* (prijevod i preradba dr. sc. Jože Lipnik), ZO, Maribor.
 - Šimić, Antun Branko (1975) *Pesmi* (izabrao i preveo Venio Taufer), Založba Obzorja, Maribor.
 - Šimić, Antun Branko (2006) *Preobrazbe = Preobraženja* (prevela Ines Cergol, pogovor Mile Pešorda), Društvo Hadriaticum – Hrvoje d.o.o., Koper – Zagreb.
 - Ujević, Tin (1975) *Lirika*, Mladinska knjiga, Ljubljana.

**SCIENTIST AND UNIVERSITY PROFESSOR PH.D. JOŽE LIPNIK –
RESEARCHER AND PROMOTER OF THE RECEPTION OF CROATIAN
LITERATURE IN SLOVENIA
(On the occasion of the 40th anniversary of professional and scientific
cooperation: 1976 – 2016)**

SUMMARY

The introduction presents data on Jože Lipnik's postgraduate studies, his master's degree and doctorate, him as a lecturer and professor of the Slovenian language at the Faculty of Humanities and Social Studies in Zagreb, his translations into Slovenian, participation and cooperation in scientific research. In accordance with the topic, special attention is paid to his scientific works which are the result of research on the reception of Croatian literature in Slovenia: *Tin Ujević among Slovenes, Vlado Gotovac and Slovenes, Jure Kaštelan and Slovenes and The Reception of Antun Branko Šimić's literary work in Slovenia (1954–2008)*.

Keywords: Jože Lipnik, master's degree, doctorate, professional and scientific cooperation, Tin Ujević, Vlado Gotovac, Jure Kaštelan, Antun Branko Šimić.